Lituanistinės vasaros stovyklos – socialinių tinklų kūrimo ir lituanistinio ugdymo priemonė (2)

Ilona STRUMICKIENĖ

Nuslūgus valstybingumo atkūrimo euforijai, Lietuvos gyventojai susidūrė su didžiuliais iššūkiais ekonomikoje, viešųjų paslaugų srityje. Nenuostabu, kad sunkios gyvenimo sąlygos pereinamuoju laikotarpiu lėmė naują emigracijos bangą iš Lietuvos. Oficialiosios statistikos duomenimis, per daugiau nei 30 nepriklausomybės metų, iš Lietuvos išvyko apie 700 tūkstančių gyventojų[1]. Tik daugumos jų tikslas buvo ne svajonių šalimi vadinamos Jungtinės Amerikos Valstijos, bet geografiškai Lietuvai artimesni kraštai – Jungtinė Karalystė, Skandinavijos ir Pietų Europos šalys. Čia palaipsniui susiformavo naujos, mažiau ar labiau organizuotos lietuvių bendruomenės, kurioms bendruomeniškumo ugdymo ir tautinės tapatybės išlaikymo klausimai – taip pat aktualūs. O vasaros stovyklos – nuo seno žinomos kaip puiki priemonė ne tik smagiai leisti laiką, bet ir socializuotis, o taip pat puoselėti savo tautinę tapatybę.

Jei lygintume šiuolaikinės emigracijos bangos atstovų stovyklavimą su ankstesnių emigracijos bangų atstovų stovyklavimu, į akis kristų keletas skirtumų. Geografinis Lietuvos artumas ir galimybė gana greitai bei pigiai atvykti į gimtinę lemia tai, kad daugelis išeivių atostogų grįžta į Lietuvą. Išlikę glaudūs ryšiai su šeimomis ir draugais Lietuvoje sumažina pragyvenimo čia kaštus. Lietuvoje gyvenantys seneliai džiaugiasi vasaromis sulaukdami vaikaičių iš pačių įvairiausių pasaulio šalių. Ilgesnį laiką praleidžiant Lietuvoje, natūraliai pažįstama jos kalba ir kultūra. Nereti atvejai, kad iš užsienio atvykę lietuvaičiai įsijungia į Lietuvoje rengiamas stovyklas. Kai kurios stovyklos specialiai kviečia užsienio lietuvaičius

įsijungti į jų organizuojamas veiklas. Tokiu pavyzdžiu galėtų būti „Lietuvos atgajos“ stovyklos, kurios ir buvo projektuojamos kaip erdvė sukviesti pasaulio lietuvių vaikus, pažinti savo protėvių šalį, papročius ir kultūrą, suvokti savąjį identitetą, tobulinti lietuvių kalbos įgūdžius[2]. Šiuo metu atvykstantys iš užsienio sudaro apie 5 proc. „Lietuvos atgajos“ stovyklautojų[3].

Vis dėlto, kitoniška užsienio lietuvaičių patirtis, skirtingas lietuvių kalbos mokėjimo lygis, skirtingi ugdymo tikslai lemia poreikį Lietuvoje organizuoti stovyklas **specialiai** išeivių vaikams. Tokios stovyklos organizuojamos ir privačia iniciatyva, ir remiant Lietuvos valdžios ir diasporos institucijoms.

Privačios iniciatyvos pavyzdžiu galėtų būti 2019 m. „Gervių lizdo“ stovyklavietėje (Trakų raj., Gervinių kaime) išeivių vaikams organizuota speciali „Ąžuolų pamaina“. Kaip pastebėjo šios stovyklos organizatorė, aktyvi Jungtinės Karalystės lietuvė, rašytoja Birutė Jakučionytė, „didžioji dalis iš užsienio atvažiuojančių vaikų jau sunkiau kalba lietuviškai, nieko nežino apie Lietuvos istoriją, papročius“, tad šioje stovykloje norima sustiprinti jų „ryšį su Lietuvos žeme iki ąžuolo stiprumo“ [4].

Gervinių stovyklos „Ąžuolų pamaina“ buvo orientuota į Jungtinės Karalystės lietuvaičius, bet organizuojamos ir visą išeiviją aprėpti siekiančios stovyklos. Nenuostabu, kad jos sulaukia Lietuvos valdžios institucijų dėmesio ir paramos. Jau pirmaisiais nepriklausomybės metais bendrija „Lituanica“ bei Kultūros ir švietimo ministerija organizavo stovyklas užsienio lietuvių vaikams[5]. Tiesa, tuomet buvo orientuotasi į tai, kas šiandien vadinama Rytų diaspora. Pastaraisiais metais Lietuvoje rengiamų stovyklų organizatoriai siekia į jas prikviesti pačių įvairiausių patirčių stovyklautojus iš skirtingų pasaulio šalių. Tokiu pavyzdžiu galėtų būti 2020 m. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) ir Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės (JKLB) Lietuvoje pradėtos organizuoti stovyklos. Į 2020 m. vykusią „Pasaulio lietuvių vaikų stovyklą“ susirinko 50 lietuvių kilmės vaikų iš 12 šalių[6], o po metų vykusi „Pasaulio Lietuvos“ stovykla sulaukė stovyklautojų jau iš 21 pasaulio šalies. Stovyklos organizavimą finansiškai parėmė Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, stovyklautojus aplankė pirmoji Lietuvos ponia Diana Nausėdienė[7].

Stovyklos „Pasaulio Lietuva“ dalyviai. 2020 m. Stovyklos organizatorių nuotr.

Įdomu tai, kad šios stovyklos metu užsienio lietuvaičiai turėjo galimybę susipažinti ne tik su įdomiais Lietuvos visuomenės atstovais, bet ir su savo bendraamžiais, lankančiais Alytaus rajono Likiškėlių progimnazijos Lietuvybės centrą[8].

Europos lietuviai stovyklauja ne tik Lietuvoje, bet ir savo gyvenamosiose šalyse. Jau tapo įprasta Jungtinės Karalystės lietuvaičiams rinktis į „Gintarėlių“ stovyklą[9], o „Baltiškoje sodyboje Airijoje – Mūsų kaime“ organizuojamos lituanistinės stovyklos Airijos lietuviams.

Nedideli atstumai, greitas ir palyginti pigus susisiekimas tarp skirtingų Europos šalių sudaro galimybes į lituanistinę stovyklą atvykti stovyklautojams iš skirtingų šalių. Tokios stovyklos pavyzdžiais galėtų būti nuo 2005 m. organizuojama savaitinė lituanistinė stovykla vaikams, tėvams ir mokytojams „Draugystės tiltas“[10]. Šią stovyklą inicijavo Švedijos lietuvių bendruomenė ir Stokholmo „Saulės“ lituanistinė mokykla. Vėliau „Draugystės tilto“ organizavimo estafetę perėmė kitų Europos šalių lietuvių bendruomenės. Stovykla vyko Airijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Anglijoje ir kt. 2021 m. „Draugystės tiltas“ stovyklautojus pakvietė į Romą[11].

Panašias stovyklas, į kurias kviečiami vaikai ir jaunuoliai iš visų pasaulio šalių, o taip pat Lietuvos, organizuoja ir Vokietijos lietuviai. 2013–2015 m. Hiutenfelde buvo rengiamos etnokultūrinės stovyklos 7–12 metų vaikams, 2019 m. Vokietijos LB „Romuvos“ apylinkė pakvietė lietuvius ir lietuvių kilmės vaikus iš viso pasaulio į vasaros stovyklą „Per 8 dienas aplink Lietuvą“[12].

Lituanistinės stovyklos Europoje yra dinamiškai kintantis reiškinys, besireiškiantis įvairiomis formomis. Čia nesiekiama įsigyti „savų“ stovyklaviečių, nepastebėsime ir glaudaus ryšio su religiniais institutais, tačiau išnaudojamas Lietuvos artumas, jungiamos kelių šalių bendruomenių jėgos, dalijamasi gerąja patirtimi.

Ar tik lietuvių kalba lietuviškoje stovykloje?

Imigracija, integracija ir asimiliacija yra neatsiejami migracijos proceso reiškiniai, paliečiantys ir lietuvių išeivius. Ilgainiui gausėja vaikų, kurie prastai kalba arba visai nekalba lietuviškai. Su tuo susiduria visų emigracijos bangų atstovai. Praėjus keliems dešimtmečiams po atvykimo į imigracijos šalį, tautiškai angažuotiems seneliams tenka stebėti situaciją, kai jų pačių vaikaičiai prastai kalba lietuviškai arba šios kalbos visai nemoka. XX a. viduryje su tuo susidūrė *grynorių* emigracinės bangos atstovai, XX a. 7–8 dešimtmečiais – iš Lietuvos pasitraukusieji Antrojo pasaulinio karo metais. Šis klausimas aktualus darosi ir *naujiesiems* migrantams.

Natūralu, kad stovyklų organizatoriai svarstė ir svarstys, kaip spręsti lietuviškai jau nebemokančių ar prastai mokančių vaikų klausimą, kaip suderinti skirtingų pasiruošimo lygių vaikų interesus, o drauge prisidėti prie lietuvybės ugdymo. Girnius knygoje „Tauta ir tauta ištikimybė“ pabrėžė, kad stovyklose turėtų dominuoti lietuvių kalba: „Kad tačiau stovykla turėtų šios lietuviškojo auklėjimo prasmės, besąlygiškai privalu ją iš **tiesų lietuvišką išlaikyti visą laiką, ne tik per oficialiąją programą** [paryškinta mano, I.S.]. Kai paprastai lietuvių kalbai tėra vietos namuose ar salėse, tai stovykla yra proga vaikams sukurti lietuvišką aplinką, kurioj gimtoji kalba laisvai skambėtų. Lietuviškai visu laiku pravedama stovykla būtų vaikams konkrečiu įsisąmoninimu principo, jog lietuviai savo tarpe kalba lietuviškai (jei net savo tarpe nebus lietuviškai kalbama, kaipgi nebus pamiršta ir tai, kas buvo tėvų išmokyta?!) Priešingai, stovykla, kurioje leidžiama viešpatauti aplinkos kalbai, ne tik nieko nebereiškia lietuviškam auklėjimui, bet dargi virsta lietuvybės slopinimo priemone, įtvirtindama pažiūrą, jog nė savo tarpe jaunimui nebetenka tėvų kalbą vartoti.“[13]

Filosofas stovyklų organizatoriams pateikė ir rekomendacijų, kurios turėtų užtikrinti maksimalų lietuvių kalbos vartojimą tautinėse stovyklose: „Kad stovykla būtų lietuviška, reikia: a. aiškiai iš anksto paskelbti, jog visą laiką bus tik lietuviškai kalbama, b. visus pareigūnus iš pirmos dienos įpareigoti to pačius laikytis ir kitus prižiūrėti, c. **Lietuviškai nemokančių (ar kitataučių) iš viso**

nepriimti [paryškinta mano, I.S.], d. organizuoti ne tik oficialiąją programą, bet ir laisvalaikio praleidimą, e. turėti atsakingą rengėjų atstovą-globėją rūpintis stovyklos lietuviška dvasia. Kai bus padaryta, kad būtų ko mažiausia progos „užsimiršti“ ir kad užsimiršus būtų kam įspėti, tai iš tiesų bus galima išvengti tos demoralizacijos, kuri eina skelbiant lietuvių kalbos vartojimą, bet to nesilaikant.“[14]

Raginimas nepriimti lietuviškai nemokančių į tautines stovyklas gali atrodyti gana griežtas ar netgi žiaurus, vis dėlto, žvelgiant iš pedagoginio darbo perspektyvos, jis – racionalus. Juk vaikai, nesuprantantys lietuvių kalbos, ne tik nesijaus smagiai ir negalės įsisavinti jiems norimų perteikti žinių ar įgūdžių, bet ir išbalansuos taip kruopščiai kuriamą lietuviškumo atmosferą stovyklose.

Buvo suvokta, kad lietuvių kilmės stovyklautojams, nekalbantiems lietuviškai, verta organizuoti atskiras stovyklas, kuriuose pagrindinė kalba būtų anglų, tačiau kartu būtų mokoma ir lietuvių kalbos bei kultūros.

Pirmoji tokia stovykla įvyko 1960 m. „Dainavoje“. Ji buvo skirta Detroite ir jo apylinkėse gyvenusiems Lietuvos vyčių jauniesiems, kurie jau nemokėjo lietuviškai. Jadvyga Damušienė buvo tas žmogus, kuris parengė stovyklos programą ir porą metų jai vadovavo. Lietuvos vyčiams skirta stovykla „Dainavoje“ buvo rengiama iki 1965 m. Po ilgesnės pertraukos stovyklos anglų kalba, žinomos „Lithuanian heritage“ pavadinimu, į „Dainavą“ sugrįžo 1978 m. Tokių stovyklų pageidavo vyresnės kartos lietuviai, kurių anūkai jau nebekalbėjo lietuviškai.

Anot J. Damušienės, „į „Lithuanian Heritage“ stovyklą surenkama lietuvių kilmės ir mišriai sukurtų šeimų vaikai, jau nebekalbantys lietuviškai, vienai maloniai vasaros savaitei DAINAVOJE ir anglų kalboje atidengiama jiems jų tėvų ir protėvių žemė – Lietuva, su visa jos garbinga praeitimi ir skausmingu keliu į laisvą gyvenimą“[15].

Lituanistinės stovyklos anglų kalba buvo ir tebėra rengiamos ir kitose stovyklavietėse – „Neringoje“, „Kretingoje“.[16]

Stovykloje „Kretinga“. Organizatorių nuotr.

Lyginant šiuolaikinės emigracijos ir vadinamosios DP emigracinės bangos stovyklavimą jų pradiniame etape, akivaizdu, kad *naujieji* migrantai menkiau akcentuoja lietuviškumo išlaikymą ir ugdymą stovyklose, daugiau dėmesio skiria socialinių ryšių formavimui ir smagiam laiko praleidimui. Europoje organizuojant lituanistines stovyklas retai akcentuojama, kad stovykla vyks tik lietuvių kalba. Nors tokių atvejų pasitaiko. Štai 2015 m. etnolingvistinės stovyklos, organizuotos Hiutenfelde, organizatoriai pabrėžė: „Stovykloje bus bendraujama lietuviškai, mat siekiama, kad iš įvairių šalių atvažiavę vaikai, nekalbantys arba nelabai gerai kalbantys vokiškai, stovykloje būtų „priversti“ bandyti šnekėti lietuviškai.“[17]

Vykstant *naujųjų* migrantų asimiliacijai su gyvenamųjų šalių visuomenėmis vis labiau aktualus taps klausimas „Ką daryti su lietuvių kalbos nemokančiais?“. 2020 m. Lietuvoje vykusioje stovykloje dalyvavęs berniukas iš Italijos prisipažino: „Aš nekalbu lietuviškai ir man tai buvo šiek tiek nuobodu, net jei ir pasakojimai buvo tikrai įdomūs.“[18]

Kaip bus atsakyta į šį klausimą, lems lietuvių diasporos ar net Lietuvos valstybės ir visuomenės ateitį. Ar ir toliau bus orientuojamasi į etnolingvistinę diasporos sampratą, kai lietuvių kalbos mokėjimas yra svarbiausias raktas, atrakinantis

duris ne tik į lituanistines stovyklas, bet ir kitas diasporos socialines struktūras, ar ieškosime būdų, kaip neatstumti lietuviškai jau nekalbančių?

Pabaigoje norėtųsi pažymėti, kad beveik aštuonis dešimtmečius lietuvių diasporoje egzistuojantis stovyklavimo reiškinys daugeliui jaunų širdžių ir protų tapo jų lietuvišką tapatybę sustiprinančia priemone ar netgi patirtimi, nulėmusia jų tolimesnį gyvenimą. Lituanistinėse stovyklose mezgėsi ir dabar tebesimezga socialiniai ryšiai tarp skirtingų emigracijos bangų atstovų ir jų palikuonių, formuojami bendros tapatybės bruožai, kuriasi lietuviškos šeimos. Juk ne viena pažintis, užsimezgusi stovyklaujant, buvo vainikuota šeimos sukūrimu. Lituanistinės stovyklos ne vieną jų dalyvį paskatino aktyviai įsijungti į lietuvių diasporos veiklą ir tokiu būdu tapo išeivijos lyderių kalvėmis.

Stovyklų organizavimas ir stovyklaviečių įsigijimas, įrengimas bei išlaikymas liudija apie lietuvių išeivijos bendradarbiavimą, sutelktumą, išradingumą, kryptingą darbą, materialinių ir žmogiškųjų išteklių mobilizavimą bei filantropijos dvasią. Pastaruoju metu išryškėjusi tendencija stovyklas organizuoti Lietuvoje stiprina diasporoje augančio jaunimo ryšį su savo tėvų, senelių ar prosenelių kraštu.

Žvelgiant iš laiko perspektyvos, akivaizdu, kad lituanistinis stovyklavimas yra labai dinamiškas diasporinio gyvenimo segmentas, jautriai reaguojantis į ne tik į išeivijos gyvenimo, bet ir globalias tendencijas. Galima tik palinkėti sėkmės stovyklų organizatoriams ieškant atsakymų, kaip sukurti jaunimui aktualias ir patrauklias programas.

2024 metai, kai minėsime lituanistinio stovyklavimo 80 metų sukaktį, gali tapti puikia proga prisiminti žmones ir organizacijas, prisidėjusius prie jo raidos, bei paskatinti dalytis gerąja patirtimi.

[1] https://123.emn.lt/ . Žiūrėta 2021-10-11.

[2] https://latgaja.lt/apie-atgaja/istorija/ . Žiūrėta 2021-10-11.

[3] https://latgaja.lt/apie-atgaja/stovyklos-abc/pasaulio-lietuviai/ Žiūrėta 2021-10-11.

[4] https://www.londoniete.com/laisvalaikis/su-vaikais/iseiviu-vaikams-sukurta-gervini

u-stovyklos-azuolu-pamaina/5368 Žiūrėta 2021-10-11.

[5] https://latgaja.lt/apie-atgaja/istorija/ . Žiūrėta 2021-10-11.

[6] https://pasauliolietuvis.lt/pirmoje-pasaulio-lietuviu-bendruomenes-stovykloje-vaikai-is-dvylikos-saliu/ . Žiūrėta 2021-10-11.

[7] https://www.lrt.lt/lituanica/pasaulio-lietuviu-balsas/753/1463072/diana-nausediene-aplanke-stovykla-pasaulio-lietuva-stovykloje-susirinko-jaunuoliai-is-21-pasaulio-salies . Žiūrėta 2021-10-11.

[8] http://dzukijostv.lt/svietimas/n/13656-baigiamasis-stovyklos-pasaulio-lietuva-vakaras Žiūrėta 2021-10-11.

[9] https://www.gintareliai.co.uk/ Žiūrėta 2021-10-11.

[10] http://www.lietuviai.se/index.php?page=draugystes-tiltas; https://blog.lnb.lt/lituanistika/2014/06/13/10-asis-draugystes-tiltas-jau-prasidejo/ Žiūrėta 2021-10-11.

[11] https://draugystestiltas.com/ Žiūrėta 2021-10-11.

[12] https://pasauliolietuvis.lt/vaiku-vasaros-stovykla-vasario-16-osios-gimnazijoje-vokietijoje/ Žiūrėta 2021-10-11.

[13] Juozas Girnius. *Tauta ir tautinė ištikimybė*, Chicago: Į laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1961, p. 268.

[14] Ten pat, p. 269.

[15] Jadvyga Damušienė, „Tautiniam išlikimui – „Lithuanian Heritage“ stovykla Dainavoje, LNB Adolfo ir Jadvygos Damušių fondas.

[16] https://neringa.org/lt/camps/heritage/ Žiūrėta 2021-10-11, *Kanados lietuvių organizacijų žinynas*. Kanados lietuvių bendruomenė, 2002, p. 95.

[17]

https://www.londoniete.com/laisvalaikis/keliones/lietuviu-vaikai-kvieciami-i-vasaros-stovykla-vokietijoje/2852 Žiūrėta 2021-10-08.

[18] https://www.itlietuviai.it/italijos-lietuviu-vaikai-is-stovyklos-lietuvoje-parsiveze-kruva-ispudziu-ir-galinga-lietuviskumo-uztaisa/ Žiūrėta 2021-10-08.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.